ХРОНІКА, БІБЛІОГРАФІЯ, ПЕРСОНАЛІЇ
MEETINGS, BIBLIOGRAPHY, PERSONALIA

ДРУГА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ "ВИБРАНІ ПИТАННЯ АСТРОНОМІЇ ТА АСТРОФІЗИКИ", ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ВІДОМОГО АСТРОФІЗИКА БОГДАНА БАБІЯ
(Львів, 3–5 листопада 1998)

SECOND SCIENTIFIC CONFERENCE "SPECIAL PROBLEMS OF ASTRONOMY AND ASTROPHYSICS" DEDICATED FOR MEMORY OF WELL-KNOWN ASTROPHYSICIST BOHDAN BABIJ
(Lviv, November 3–5, 1998)

Протягом 3–5 листопада 1998 року у Львівському державному університеті імені Івана Франка відбулась 2–а наукова конференція "Вибрані питання астрономії та астрофізики", присвячена пам'яті відомого львівського астрофізика, доцента кафедри теоретичної фізики Богдана Бабія. У її роботі взяли участь близько 100 науковців із різних установ України, Росії та Польщі. Тематика конференції охоплювала широке коло актуальних астрофізичних проблем, які розглядали в 4–х секціях: "Фізика Сонця", "Дослідження тіл Сонячної системи", "Дослідження зір, туманностей та міжзоряного середовища. Релятивістська астрофізика. Фізика високих енергій", "Історія астрономії. Проблеми викладання астрономії в Україні. Популяризація астрономії".

На секції "Фізика Сонця" виголошено 14 доповідей. Поряд із традиційними роботами з визначення хемічного вмісту, аналізу стаціонарних процесів та моделювання спокійної сонячної атмосфери на конференції було запропоновано багато цікавих доповідей, що стосуються активних процесів на Сонці (М. М. Ковальчук, П. О. Олійник, М. Б. Гірняк, І. С. Лаба, Львів). На основі останніх геліосейсмологічних даних виконано роботи з визначення періоду і напрямків міграції магнетних динамо–хвиль (В. Н. Криводубський, Київ). Варто відзначити високий рівень робіт авторів із ГАО НАН України — як спостережень, так й інтерпретацій у дослідженнях ґрануляції фотосфери та хвильових рухів на поверхні Сонця (Р. І. Костик, Н. Г. Щукіна, С. М. Осіпов, О. В. Хоменко). Теоретичні роботи були присвячені проблемі переносу випромінювання в сонячній атмосфері з використанням двовимірної моделі атмосфери (М. І. Стоділка, Р. Є. Рикалюк, Львів) та впливу взаємодії між атомами, зокрема сил відштовхування, на розширення спектральних ліній (І. О. Вакарчук, Л. М. Янків–Вітковська, Львів). Тематика сонячно–земних зв'язків відображена в доповідях Н. Й. Лозицької (Київ) та М. В. Вавруха, Г. Клебана, Н. Тишко (Львів).

На секції "Дослідження тіл сонячної системи" виголошено 15 доповідей. Дослідженню комет були присвячені доповіді з Київського Національного університету (К. І. Чурюмов, В. В. Клещонок, В. В. Солоненко, Н. Л. Шабас, Д. О. Андрієнко, І. Г. Міщишина) та Ужгородського університету (М. В. Братійчук). Проблеми екології та контролю космічного простору оптичними методами обговорено в доповідях Я. Т. Благодира, Е. Б. Вовчик, О. О. Логвиненка (Львів), А. С. Кириченко (Ужгород), Ю. С. Денищика, В. С. Ессельбаха (Алчевськ).

Результати досліджень штучних акустойоносферних збурень радіоастрономічними методами і впливу вмісту водяної пари в тропосфері на точність радіовіддалемірних спостережень ШСЗ викладено в роботах із ФМІ НАНУ (В. В. Кошовий, К. Івантишин, А. Б. Лозинський, А. І. Романчев, Львів) та Ужгородського університету (Н. І. Каблак, І. М. Тезга, І. В. Швалагін) відповідно.

У секції "Дослідження зір, туманностей та міжзоряного середовища. Релятивістська астрофізика. Фізика високих енергій" представлено 25 доповідей. Фундаментальним проблемам опису стану плазми та багаточастинкових взаємодій у зоряних релятивістських об'єктах були присвячені доповіді групи львівських фізиків (Л. Ф. Блажиєвський, М. В. Ваврух, Г. Б. Гіль, С. С. Піх, С. С. Семак). Одеські астрономи у своїх доповідях подали результати досліджень змінних зір, систематизації їхніх кривих блиску, визначення хемічного вмісту в атмосферах надгігантів, будови атмосфер холодних зір, подвійних систем тощо (В. Ф. Гопка, Н. І. Горлова, Н. С. Комаров, В. І. Марсакова, В. Ф. Сіроткін, І. О. Усенко, І. В. Чернишова). Про статистичні дослідження зоряних скупчень, визначення хемічного вмісту та поля йонізуючого випромінювання в газових туманностях доповіли астрофізики зі Львова (Н. В. Гаврилова, В. В. Головатий, О. М. Ейгенсон, Б. Я. Мелех, О. С. Яцик). Результати радіоастрономічних досліджень позагалактичних об'єктів були винесені на обговорення в доповідях співробітників Львівського фізико–механічного інституту ім Г. Н. Карпенка НАНУ (В. В. Кошовий, А. Б. Лозинський, І. М. Романишин, Ю. В. Ромачев) та Харківського радіоастрономічного інституту НАНУ (А. П. Мірошниченко, Н. А. Цвик). Аспекти дослідження неоднорідностей міжзоряної плазми за сцинтиляцією позагалактичних радіоджерел висвітлені в доповіді М. І. Рябова (Одеська обсерваторія УРАН–4 Радіоастрономічного інституту НАНУ). Проблемам космічних променів високих енергій та γ–спалахів були присвячені доповіді Б. І. Гнатика (Інститут прикладних проблем механіки і математики НАНУ, Львів) та В. Ткачика (Лодзинський університет, Польща). Можливість пояснення асоціяції квазарів з галактиками ґравітаційним лінзуванням кульовими зоряними скупченнями в коронах галактик розглянута в доповіді О. В. Ющенка (Одеська астрономічна обсерваторія). Результати визначення орієнтації галактик у 3–х багатих скупченнях галактик з каталогу Ейбела були представлені в доповіді В. Ґодловського (Астрономічна обсерваторія Ягелонського університету, Польща). Проблеми походження галактик та великомасштабної структури Всесвіту, зіставлення спостережуваних даних і теоретичних передбачень,

визначення космологічних параметрів та природи прихованої маси були висвітлені в доповідях співробітників Астрономічної обсерваторії Львівського державного університету (С. Є. Апуневич, Б. С. Новосядлий, Ю. Б. Чорній).

Доповіді, які стосувалися історії астрономії та її популяризації, виголосили автори з Ужгорода (М. В. Братійчук), Львова (Р. Гриців, Л. Андрейко, Л. Пукшин, Л. М. Янків–Вітковська), Одеси (М. І. Рябов), Нового Роздола (В. Хомяк), Самбора (О. І. Возна). У доповіді С. Г. Кузьменкова (Херсон) заторкнуто проблеми вузівської та шкільної астрономічної освіти в Україні.

На заключному пленарному засіданні було прийнято ухвалу та відкритий лист міністрові освіти України стосовно критичного стану астрономічної освіти в Україні та шляхів його подолання.

Конференцію організували кафедри астрофізики та теоретичної фізики Львівського державного університету імені Івана Франка, Астрономічна обсерваторія цього ж університету та Львівське астрономічне товариство за підтримки ректорату університету та Міжнародного фонду "Відродження".

Олександр Логвиненко, Богдан Новосядлий, Роман Рикалюк

"РІЗДВЯНІ ДИСКУСІЇ 1999"
НА КАФЕДРІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ФІЗИКИ ЛДУ ІМ. І. ФРАНКА
(Львів, 5 січня 1999)

"CHRISTMASS DISCUSSIONS 1999"
AT THE THEORETICAL PHYSICS DEPARTMENT
OF THE IVAN FRANKO STATE UNIVERSITY OF LVIV
(Lviv, January 5, 1999)

5 січня 1999 року на кафедрі теоретичної фізики Львівського державного університету імені Івана Франка відбулись уже втретє наукові дискусії, які стали доброю традицією неформального обговорення цікавих наукових проблем, що хвилюють як молодих науковців, так і відомих учених. Нетрадиційною була і сама форма їх проведення. Наукові доповіді тривали годину і більше, під час більшости з них було задано багато запитань і виникали в прямому розумінні дискусії. Широкою була і тематика доповідей, зокрема:

Ще раз про λ-перехід (І. Вакарчук, Львівський державний університет імені Івана Франка);

Електронне комбінаційне розсіяння світла в моделях габбардівського типу (І. Стасюк, Інститут фізики конденсованих систем НАН України);

$CuGeO_3$ та іграшкові моделі нестійкости Пайєрлса (О. Держко, Інститут фізики конденсованих систем НАН України);

Поправки до скейлінгових показників для розведених систем (Ю. Головач, Інститут фізики конденсованих систем НАН України);

Квантові ефекти в ангармонічних системах (Ю. Козицький, Університет Марії Кюрі–Склодовської, Люблін, Польща);

Комп'ютерні симуляції поверхні рідина–пара у плині Ленарда–Джонса: деякі питання і відповіді (А. Трохимчук, Інститут фізики конденсованих систем НАН України);

Спінові флюктуації в аморфних феромагнетиках (Т. Кулій, Львівський державний університет імені Івана Франка);

Феромагнетна нитка — пастка для повільних атомів (В. Ткачук, Львівський державний університет імені Івана Франка).

Дискусії стали гарним святом науки як для тих, хто робить перші кроки в ній, так і тих, у кого за плечима вагомі наукові здобутки. Сподіваємося, що наступні "Різдвяні дискусії" будуть так само цікавими і знову зберуть широке коло науковців.

Василь Мигаль, Андрій Швайка

Р. ҐАЙДА, Р. ПЛЯЦКО. ІВАН ПУЛЮЙ
(Львів: Наукове товариство імені Шевченка у Львові, 1998, 284 с.)

R. GAIDA, R. PLYATSKO. IVAN PULUJ
(Lviv: Shevchenko Scientific Society in Lviv, 1998, 284 p.)

Напередодні 125–річного ювілею Наукового товариства ім. Шевченка в серії "Визначні діячі НТШ" вийшла з друку книга Р. Ґайди і Р. Пляцка "Іван Пулюй". Це перша поважна монографія про життя і творчість великого українського вченого і патріота, подвижника рідної культури, одного з авторів українського перекладу Біблії, інженера та винахідника, класика фізичної науки Івана Пулюя. Уже декілька років на неї чекали науковці, студенти і вчителі, широка громадськість. Наукова ерудиція, виняткова відповідальність і сумлінність авторів, докладне вивчення величезного архівного, епістолярного та меморіяльного матеріялу (спогади, світлини, документи), що їх протягом десятків літ збирав професор Ґайда, його спілкування з нащадками І. Пулюя, особисте відвідання й уважний перегляд музейних експонатів у Відні та Празі, аналіз наукового доробку, зрештою, організаційна праця на відзначення 150–річчя вченого, участь у пам'ятних

імпрезах — усе це дозволило авторам наче вжитися в "епоху Пулюя" і відчути на своїх плечах тягар колосального матеріялу, що його належало опрацювати. Можна було зрозуміти творчу розгубленість дослідників, адже з'являлися все нові знахідки, відомості, якісь нові деталі, виникали проблеми... Чи не тому так затягнулося видання книги... На превеликий жаль, основний її автор та ініціятор професор Роман Ґайда відійшов у вічність. Він уже не зможе дарувати цю книгу друзям, розсилати до бібліотек власним коштом, як він це часто робив. Не зможе безкінечно доповнювати, удосконалювати її. Це вже повинні будуть зробити його учні та послідовники.

Книга "Іван Пулюй" має вісім розділів. Перший — висвітлює основні життєві віхи вченого. Тут наведено витяги з унікальних документів, які досі подавали із суттєвими неточностями (зокрема, щодо його перебування в Наддніпрянській Україні). Другий і третій розділи дають досить повне уявлення про Пулюя як ученого світового рівня, піонерські дослідження якого торували шляхи для розвитку фізики й техніки XX століття. У четвертому і п'ятому — розкрито вагомий внесок ученого в популяризацію наукових знань як в Україні, так і за її межами. Зі сторінок шостого та сьомого розділів Іван Пулюй постає як талановитий перекладач і публіцист, проникливий політолог і політик. Восьмий розділ книги присвячено вшануванню його пам'яті в минулі десятиріччя та в останні роки. Цінним є досить повний вказівник публікацій про Івана Пулюя, що вийшли у світ, починаючи з кінця минулого століття і до наших днів.

Книга Р. Ґайди і Р. Пляцка "Іван Пулюй" розпочинає свій шлях до читача. Вона витримає випробування часом. Немає сумніву, що про таку особистість, як Іван Пулюй, з плином часу з'являться інші праці, у тому числі популярні, художньо–публіцистичні. Та книга Р. Ґайди та Р. Пляцка — перша. Фактологічний матеріял цієї монографії слугуватиме базою для майбутніх авторів. Спираючись на неї, письменники писатимуть і художню версію біографії Івана Пулюя.

На прохання внука Івана Пулюя пана Петера Пулюя, а також науковців Австрії та Німеччини книга одночасно побачить світ у перекладі німецькою мовою. Для закордонних читачів автори подали низку додаткових коментарів. Видавництво "Євросвіт", що взялося за цю відповідальну справу, забезпечить високу якість її поліграфічного оформлення.

Перечитайте книгу "Іван Пулюй". Вона спонукатиме кожного задуматись над долею української науки, перейнятися вірою у її гарне майбуття.

Віриться мені, що вдячні читачі добрим словом спом'януть її автора професора Романа Ґайду та зберігатимуть про нього світлу пам'ять.

Ярослав Довгий